

Gäller för: Ögonsjukvård

Innehållsansvar: Murat Tatenov, (murta1), Överläkare

Godkänd av: Martin Thiel, (marth43), Verksamhetschef

Giltig från: 2025-08-04

Giltig till: 2027-08-04

Huvudvärk

Klassifikation (International Headache Society)

Primär (ingen bakomliggande sjukdom)

Sekundär (bakomliggande sjukdom t ex infektion, tumör, kärllmissbildning m m föreligger). Huvudvärken försvinner vid behandling av grundsjukdomen.

Migrän + spänningshuvudvärk = över 90 % av fallen med huvudvärk.

Primär huvudvärk:

- 1) Migrän
- 2) Spänningshuvudvärk
- 3) Hortons huvudvärk och andra trigeminala, autonoma huvudvärksformer
- 4) Övriga primära huvudvärksformer

Sekundär huvudvärk:

- 5) Posttraumatisk huvudvärk
- 6) Huvudvärk som tillskrivs kraniell eller cervikal kärlsjukdom
- 7) Huvudvärk som tillskrivs intrakraniell icke-vaskulär sjukdom
- 8) Toxiskt utlöst huvudvärk, inklusive läkemedel och droger
- 9) Huvudvärk som tillskrivs infektion
- 10) Huvudvärk som tillskrivs störd homeostas (hypoxi, hyperkapni, sömnapné, dialys m m)
- 11) Huvudvärk från kraniets adnexorgan
- 12) Huvudvärk som tillskrivs psykiatrisk sjukdom
- 13) Kranieella neuralgier och andra ansiktssmärter
- 14) Annan huvudvärk, kraniell neuralgi, central eller primär ansiktssmärta

Utredning:

- Anamnes
- Status

- Vid behov konsultation av andra specialister
- Radiologi (CT, MR), LP, lab m m.

Anamnes:

- Ögonanamnes
- Övriga sjukdomar
- Tidigare neurologisk anamnes (Skalltrauma? Meningit? Yrselattacker? Medvetandeförlust? Epilepsi?)
- Aktuella läkemedel (Biverkningar av mediciner? Kontraindikationer? Överkänslighet?)
- Socialt (Exposition för kemiska eller toxiska ämnen relaterade till yrket? Buller, drag, stress, dålig belysning, olämplig arbetsställning? Familjesituation? Missbruk?)
- Hereditet (Migrän, hypertoni, malignitet?)

Viktiga frågor vid anamnesupptagandet gällande huvudvärk:

- 1) Typ av huvudvärk (attacker, kontinuerlig)?
- 2) Duration av attacken (sekunder, minuter, timmar, dagar o s v)?
- 3) Hur ofta kommer huvudvärken (frekvens)?
- 4) Associerade symptom och övriga karakteristika?

Flödeschema vid huvudvärksdiagnostik

Huvudvärkstyp	Duration	Frekvens	Övriga karakteristika	Sannolik typ av huvudvärk
Klart avgränsade attacker	4 tim- 3 dygn	6/mån-1/år	Illamående, fotofobi, hyperakusi, ofta halvsidig, ibland aura före attacker, hereditet. Ligger ned helt stilla.	Migrän
Klart avgränsade attacker	15 min- 3 tim	1-8/dygn under 1 vecka – 1 år		Hortons huvudvärk (=cluster headache)
Nästan dagligen	Tim- dygn	Minst hälften av dagarna under minst 3 mån	Oftast dubbelsidig, dov, molande. Tvärs över pannan eller runt om huvudet. ”Som ett band över pannan”, ”Som en mössa som sitter åt för hårt”.	Kronisk spänningssvärk
Kontinuerlig			Uppstår inom den 1:a veckan efter nack- eller	Posttraumatisk huvudvärk

			skalltrauma och upphör inom 3 månader efter trauma. Ofta intensiv occipitalt, dubbelsidig, tryckande eller stramande karaktär. Övriga symptom (illamående, kräkningar, medvetandeförlust, amnesi, neurologiska bortfallssymtom m m) varierar beroende på våldets karaktär och grad.	
Vanligen kontinuerlig			Nära anslutning till debuten av neurologiska bortfallssymptom. Vanligare vid hemorragisk stroke jämfört med ischemisk. 17-34 % av patienter har huvudvärk. Kan vara diffus, occipital m m. Lokalisation i övrigt stämmer dåligt med drabbat kärlgebit. Lindrig – måttligt intensiv. Kan ha migränliknande karaktär.	Akut ischemisk stroke/TIA
Kontinuerlig			Startar plötsligt ensidigt och vanligtvis generaliseras snabbt till dubbelsidig värk. Ofta mest intensiv occipitalt och i nacken. Nackstyvhet, medvetandepåverkan, subfebrilitet, fokala neurologiska symptom och ev ep-anfall. Tilltagande ”åskknallshuvudvärk”, ”ett slag mot huvud eller nacke”.	Sub-arachnoidal blödning
Kontinuerlig			Huvudvärk, alt. hals-/nacksmärta, alltid samsidig med dissektion. Främre del av huvudet (60 %). Kan upplevas i öga, käkvinkel, öra och tinning. Plötslig debut. Jämn (75 %) och pulserande (25 %). Smärtan brukar upphöra inom 1 månad. Horner syndrom (40 %). Amaurosis fugax (25 %).	Karotis/vertebralis dissektion

			Kranialnervpåverkan (15 %). Tinnitus (10 %). Symptom p g a fokal cerebral ischemi (50 %) debuterar vanligen några dygn efter smärtan. Dissektion i carotis interna > a.vertebralis.	
Nästan dagligen	Timdygn	Varierar, ökar efter hand	Varningssignaler med neurologiska/psykiska symptom. Övrig malignitet i anamnesen.	Hjärntumör
Kontinuerlig			Normalt neurologiskt status eller med avvikelser (papillödem, abducens pares m m). ↑ likvortryck med normal likvorkemi och cellularitet. Ej andra intrakraniella sjukdomar som orsak. Förbättring efter likvortappning. Riskfaktorer: tetracykliner, vitamin-A, kortison, obsitas hos kvinnor i fertil ålder, p-piller m m.	Benign intrakraniell hypertension
Huvudvärk vid varje uppvaknande	Timdygn		Trötthet, duffusa symptom. Läkemedelsanamnes, ev drogmissbruk viktigt. Exempel: Antabus, Nitroglycerin, Alvedon, Kodein, Ergotamin (om >3 dagar/vecka → MOH, medication overuse headache). Tyramin (finns i ost) + icke-selektiv MAO-hämmare = hypertensiv kris och svår huvudvärk.	Läkemedelsutlöst huvudvärk
Klart avgränsade attacker	Några sek – 2 min	Flera ggr/dygn under månader	Hög intensitet. Oftast 2:a eller 3:e grenen. Triggerpunkter. Ansiktstvätt, tandborstning,	Trigeminus neuralgi

			rakning m m → attack	
Vanligen kontinuerlig		Initialt intermittent → kontinuerlig → progredierande	Anamnestiskt tillstånd med ↑ trombosrisk: p-piller, graviditet, postpartum, polycytemi, trombocytos, SLE, lupus antikoagulans, fosfolipidantikroppssyndrom, dehydrering, malignitet, alkoholmissbruk. Normaliseras inom 1 månad på behandling av grundsjukdomen. Vanligare hos yngre och kvinnor. Kan vara diffust utbredd alt. lokalt avgränsad värk var som helst i huvudet, ev. enbart i nacken. Vanligt med hemorragisk infarkt och ↑ intrakraniellt tryck. Stas i öga och ögonlock, chemos, proptos, smärtsam oftalmoplegi, nervpareser (III-, IV-, V-, VI) p g a kavernös sinustrombos.	Sinustrombos
Vanligen kontinuerlig			Pulserande. Bilateral. Vanligtvis BT > 180/110. Förbättring inom 1 timma efter normalisering av BT.	Arteriell hypertension
Nästan dagligen	Dygn		Hög ålder, ömma tinningkärl, tuggclaudicatio, palpömheter i skalpen.	Temporalisarterit
Kontinuerlig Tilltagande			Vanligen snabbt insättande, högintensiv, bilateral. Feber, nackstyvhet, illamående, kräkningar, ev medvetandepåverkan.	Intrakraniell infektion
Vanligen kontinuerlig			Gröngul snuva, ömhet över bihålorna, värk i bihåleområdet eller tänderna, värk vid framåtböjning.	Sinuit

Huvudvärk vid varje uppvaknande	Timdygn		Missljud, krepitationer i läkleder, tandgnissling, läpp – eller kindbitning, tungpressning. Ömhet i masseter- och temporalismuskler. Hypertrofiska tuggmuskler.	Spänningshuvudvärk p g a spänningar i tuggmuskler
Vanligen kontinuerlig			Vid akut/kronisk hypoxi (PaO ₂ < 70 mm Hg). O ₂ → kärlsammandragning. Således hypoxi → kärldilatation → huvudvärk. Ex. höjdsjuka, lungsjukdom, atrium septumdefekt. CO ₂ → kärldilatation. Således hyperkapni (PaCO ₂ > 50 mm Hg) → kärldilatation → huvudvärk. Ex. vistelse i en dåligt ventilerad lokal.	Hypoxi/hyperkapni
			Överviktiga män vanligast. Kraftig dagtrötthet. Ökad förekomst av öppetstående foramen ovale. Hypoxi + ev hyperkapni → huvudvärk	Sömnapné
			Startar vanligen några timmar efter dialysen. Lindrig till måttligt intensiv. Bilateral, kan vara pulserande och med illamående/kräkning. Relateras till ↑BT, ↓Na ⁺ och ↓plasmaosmolaritet. Försvinner inom 72 timmar efter dialystillfället.	Dialys
			Huvudvärk i samband med psykiatrisk sjukdom är ej välstuderad och få studier	Somatiseringsyndrom

			<p>har publicerats avseende detta ämne. Bäst definierade i klassifikationen är huvudvärk som tillskrivs somatiseringssyndrom och psykotiskt syndrom.</p> <p>Minst 4 smärtsymptom + 2 GI-symptom (ej i form av smärta) + 1 sexuellt eller reproduktionsrelaterat syndrom + 1 pseudoneurologiskt syndrom under en period av flera år med debut före 30 års ålder, vilket lett till att personen efterfrågat behandling eller till försämrad funktion i arbete, socialt eller i andra viktiga avseenden. Symptomen kan, efter adekvat utredning, ej relateras till någon sjukdom eller någon substans. Det finns ingen annan sjukdom som kan förklara huvudvärken.</p>	
			<p>Vanföreställningar om förekomst och/eller etiologi av huvudvärk som uppträder i samband med vanföreställningssyndrom, schizofreni, egentlig depression med psykotiska symptom, manisk episod med psykotiska symptom eller andra psykotiska syndrom. Huvudvärken uppträder enbart i samband med vanföreställningar. Huvudvärken försvinner när vanföreställningarna upphör. Det finns ingen annan sjukdom som kan förklara huvudvärken.</p>	Psykotiskt syndrom

Huvudvärkstillstånd med sekundära ögonsymptom och fynd i ögonstatus

- **Intrakraniellt tryck** (IIH, tumör, meningit, abscess, subarachnoidal blödning m m): Visuella obskurationer (tillfällig fördunkling av synen), diplopi, bilateralt papillödem, förstoring av blindfläcken, VI-pares.
- **Arteriell hypertension**: Hypertensiv retinopati, näthinneblödningar, mjuka- och hårda exsudat.
- **Temporalisarterit**: Grav synnedsättning, vanligen unilateralt papillödem.
- **Migrän**: Fotofobi, retrobulbär värk, aura (ljusa/mörka fläckar, zig-zag mönster, schintillerande skotom, tunnelseende, homonym hemianopsi, auras duration < 30 min – 1 tim)
- **Hortons huvudvärk**: Okulotemporal värk, ökat tårflöde, ev Horner syndrom.
- **Akut sinusit (etmoidit)**: Ev diplopi, proptos, optikuspåverkan.
- **Kavernös sinustrombos**: ↓visus, kemos, proptos, papillödem, näthinneblödningar, III-, IV-, V-, VI-pareser.

Ögontillstånd med sekundär huvudvärk

- ↑Ögontryck
- Inflammation: irit, keratit, sklerit, optikusneurit
- Okulärt ischemiskt syndrom (OIS)
- Orbital patologi: infektion, endokrin oftalmopati, tumör m m.
- Astenopi: ametropi (framför allt hyperopi), astigmatism, anisometri, dekompenenserad fori, konvergensinsufficiens m m.

Status

- Allmäntillstånd? Kognitiv påverkan? Feber?
- Oftalmologiskt och neurooftalmologiskt status inklusive optimal refraktion
- Palpation av temporalartärer och hårbotten? Blodtryck? Auskultation av hjärta/hals: blåsljud?
- Övriga fokalneurologiska fynd?
- Övriga fynd i status?

Konsultation av andra specialister

Vid behov konsultation med:

- Medicinjour
- Neurolog
- ÖNH-läkare
- Käkkirurg m m

Radiologi, LP, lab m m.

- Radiologi (CT, MR) + LP i huvudvärkssammanhang brukar oftast inte beställas av oftalmolog.
- Lab (akut CRP, SR) vid misstänkt temporaliserit.

Flödesschema för vidare huvudvärksutredning

- **Typisk migrän** (nydebuterad och utan behandling, svårbehandlad) → Vårdcentral (vanlig remiss).
  - **Atypisk migrän** (migrän med aura utan huvudvärk, aura med huvudvärk som ej är förenlig med migrän m m) → Neurologen (vanlig remiss).
  - **Atypisk migrän hos barn** (cyklisk kräkning, ”bukmigrän” m m) → Barnakuten (akut remiss).
  - **Spänningshuvudvärk** → Vårdcentral (vanlig remiss).
  - **Hortons huvudvärk** → Neurologen (subakut remiss). Viktigt med snabb insättning av behandling p g a svåra plågsamma värkattacker.
  - **Posttraumatisk huvudvärk** → Neurorehabilitering (vanlig remiss).
  - **Toxiskt utlöst huvudvärk**, inklusive läkemedel och droger:
    - Vid beroendeproblematik (Morfin, Citodon m m) → Beroendekliniken (vanlig remiss).
    - Vid icke beroendeframkallande polyfarmaka → Vårdcentral (vanlig remiss).
  - **Kraniella neuralgier och andra ansiktssmärtor** → Neurologen (vanlig remiss).
  - **Symptomatisk huvudvärk** (misstanke om intrakraniell blödning, intrakraniell tumör, temporaliserit, karotis/vertebralisdissektion, central ventrombos, arteriell hypertension, benign intrakraniell hypertension eller intrakraniell infektion) → Medicinakuten (akut remiss).
  - **Huvudvärk i samband med psykiatrisk problematik** (ångest, depression, somatiseringssyndrom, psykotiskt syndrom m m):
    - Vid nydebuterad huvudvärk → telefonkontakt med medicinkonsult för att utesluta somatisk genes → telefonkontakt med psykkonsult om somatisk genes ej föreligger + vanlig frågeremiss.
    - Vid känd och återkommande huvudvärk → telefonkontakt med
- psykkonsult + vanlig frågeremiss (bedöms inom 24 tim).
- **Huvudvärk från extrakraniella adnexorgan:**
    - Huvudvärk med oförklarbar hörselnedsättning → ÖNH-läkare (akut remiss).

- Misstanke om sjukdom i bihålor, svalg, ansiktsregion eller öron som orsak eller bidragande till huvudvärk → ÖNH-läkare (vanlig remiss).
- Tandgnissling, tandpressning eller tungpressning. Smärta eller dysfunktion inom tuggapparaten → Käkkirurg (vanlig remiss).
- Tandvärk → Hänvisa till tandläkare (ingen remiss)

- **Oklar, akutdebuterad huvudvärk utan fokala neurologiska symptom** → Ring till medicinjouren för hjälp med bedömning.
- **Oklar, kronisk, återkommande/persisterande huvudvärk** → Vårdcentral (vanlig remiss).

Referenser:

- Ann Helgen, ÖNH-konsult (Flödesschema för huvudvärksutredning)
- Dahlöf C, Carlsson J, Hardebo J.E, Laurell K, Lygner P-E. (2006).

Huvudvärk – teori och klinik. (s 49 – 245). Göteborg: Studentlitteratur.

- Denniston A, Murray P. (2006). Oxford handbook of ophthalmology. (s 880-881).

Oxford University Press.

- Deseree Ricken, psykkonsult (Flödesschema för huvudvärksutredning)
- Huvudvärk, primär utredning. Hämtad 25 september 2017, från

<http://www.internetmedicin.se/page.aspx?id=250>

- Kate Christensen, käkkirurg (Flödesschema för huvudvärksutredning)
- Ole Nielsen, neurologkonsult (Flödesschema för huvudvärksutredning)
- Per Holmberg, neurologkonsult (Flödesschema för huvudvärksutredning)
- Under redaktion av Matti Anniko. (2012). Öron-, näs- och halssjukdomar, huvud- och halskirurgi. (s 125 – 127). Stockholm: Liber.

Information om handlingen

Handlingstyp: Rutin

Gäller för: Ögonsjukvård

Innehållsansvar: Murat Tatenov, (murta1), Överläkare

Godkänd av: Martin Thiel, (marth43), Verksamhetschef

Dokument-ID: NU10102-675416934-141

Version: 10.0

Giltig från: 2025-08-04

Giltig till: 2027-08-04